

APROXIMACIÓ A LA TOPONÍMIA URBANA D'ULLDECONA (EL MONTSIÀ)

Francesc Itarte i Vericat

A- INTRODUCCIÓ

La comunicació que presentem en aquest XXIII Col·loqui de la Societat d'Onomàstica és un resum d'un treball més extens, que hem hagut d'abreujar per tal d'ajustar-nos a les limitacions d'espai marcades. L'objectiu inicial del treball és inventariar els carrers, les places i altres indrets menors actuals de la vila d'Ulldecona, cercant reflectir tant la seua situació geogràfica com la seua història i contribuir a la toponímia urbana de la vila, tot fent referència a les variacions produïdes pel que fa a la nomenclatura en el que portem de segle.

Comencem aquest treball agrupant els noms dels carrers i places actuals tenint-ne en compte el contingut semàntic. Acabem presentant la relació de la totalitat dels topònims urbans seguint un ordre alfabètic fent-hi constar els diferents canvis oficials soferts, els noms populars, així com d'altres informacions que hem recollit a l'entorn de cada topònim.

B- LES PRINCIPALS ÈPOQUES DE CANVI EN LA TOPONÍMIA URBANA

La vila d'Ulldecona, al llarg del segle que estem a punt de finalitzar, ha sofert diversos canvis en el nomenclàtor dels seus carrers. Gairebé sempre, aquests canvis han estat provocats per motius polítics o de canvi de règim. Les variacions més importants pel que fa a toponímia urbana les podem resumir en quatre èpoques o moments molt concrets. Són aquestes:

1r - L'any 1933, durant el règim republicà. El canvi del nomenclàtor d'alguns dels carrers es va produir a petició de la denominada "Comissió delegada de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana d'Ulldecona" coneguda com

“la Protectora”.

2n- L'any 1936, durant el període revolucionari i immediatament després del 18 de juliol, en plena Guerra Civil i en uns moments marcadament revolucionaris i antireligiosos, van ser substituïts els noms de 23 carrers de la localitat. El projecte va ser iniciat pel Comitè Antifeixista local adduint raons que els carrers “estiguen més amb consonància amb l'esperit revolucionari actual”. La data en què va ser aprovat el canvi pel Consell Municipal va ser el 20 de novembre de 1936.

3r - L'any 1940, un cop acabada la Guerra Civil i sota el mandat de l'alcalde Agustí Juan Camps, la Gestora Municipal d'Ulldecona, en sessió del dia 11 de setembre va acordar aprovar una nova denominació atès que, “durante el dominio marxista, los elementos rojos procedieron a quitar de las calles los nombres de los santos y otros de tradicional respeto para la población, sustituyéndolos por otros que eran un insulto a la Patria y a la Religión”.

4t - El darrer canvi en profunditat en la denominació dels carrers va coincidir altre cop amb un altre canvi de règim polític, aquesta vegada amb l'arribada del primer ajuntament democràtic, essent batlle Jaume Antich i Balada.

C- FONTS DOCUMENTALS CONSULTADES

El material que hem seleccionat per aprofundir en l'estudi dels topònims urbans d'Ulldecona abraça diverses fonts d'informació. Les abreviatures utilitzades amb més freqüència són aquestes:

AHM Arxiu Històric Municipal d'Ulldecona

LL.369 Lligall 369 de l'AHM d'Ulldecona que porta per títol: “*Toponímia: Rotulaciones calles y núcleos de población, año 1932 a 1940*”.

LL. 362 Lligall 362 de l'AHM d'Ulldecona que conserva papers d'*Obres Públiques* entre els anys 1896 a 1929”.

Capsa 122 AHM d'Ulldecona que conté el llibre del cadastre de 1742.

Rev. Ulld. Revista d'Informació *Ulldecona* des del núm. 1 de setembre de 1964 fins al núm. 5, de febrer de 1997. Inclou el denominat *Informatiu de l'Ajuntament*.

Rev. C. M. Revista *Comarca del Montsià-Noticiero Ulldeconense* del núm.1(abril de 1980), II època, al núm.98 (setembre 1993).

Act. Actes -sessió ordinària- dels plens municipals d'Ulldecona.

Pl. 1886 Plànol de 1886. Es conserva emmarcat i penjat de la paret del 1r pis de

les dependències municipals. El plànol va signat per Bonifacio Elies (mestre d'obres) el 8 de maig de 1886 i l'alcalde Ramon Adell.

Pl. 1947 Plànol de 1947. Plànol general d'Uldecona que es pot trobar a les pàg. 8 i 9 del llibre *Memòria de la gestió municipal durante el periodo de 15 de abril de 1938 al 31 de diciembre de 1946*. Impremta Sugrañes, Tarragona, 1947.

D- CLASSIFICACIÓ DELS TOPÒNIMS

1. ANTROPÒNIMS

1.1. Antropònims locals: Noms de places i carrers de persones, fills de la vila o de qui, sense ser uldeconenc de naixement, per la seua vinculació a la població ha incidit directament en el seu transcurs històric. *Carrers:* Germana Josepa, Miquel Querol, Vicent Aubà, Domingo Forcadell, Sans Borja, Mossèn Mulet, Baró de Purroi, Mestre Vilar, Pere Galés, Carles Valmaña, Escultor Querol, Adell, Pare Palau, Tinent Ferré, Salvador Vidal, Mestre Moreira, Gonçal Yvars, Montcada, Mestre Hierro, Mestre Guarch i Ramon Salomón. *Places:* Sales i Ferré.

1.2. Antropònims forans: Noms de places i carrers de persones rellevants de la política i cultura catalanes o espanyoles de tots els temps. *Carrers:* Rocafort, A. Goicoechea, Entença, General Cabrera, Comte Berenguer, Colom, Jacint Verdaguer, Bruc, Almogàvers, Roger de Llúria, Muntaner, Doctor Robert, Cardenal Vidal i Barraquer, Cardenal Gomà, Guifré I, General Prim, Alfons d'Aragó, Rusiñol, Roger de Flor, Clavé, Comte Montemolín, Balmes, Aribau, Felip II, Jaume I i Ramon Llull.

2. EL TERRENY

2.1 Situació topogràfica. *Carrers:* Alba, Migdia i Sol.

2.2 Antics camins o de direcció. *Carrers:* Mar, Ermita, Castell. *Carreteres:* de Godall, de la Sénia

3. CONSTRUCCIONS I/O ORGANITZACIÓ DEL TERRITORI:

Record de l'antiga organització del poble i els que esmenten construccions existents o que ja han desaparegut. *Carrers*: Orfeó, Major, Vallàs, Mercat, Encomanda, Frares, Escorxador Vell, Calvari, Murada de dalt, Murada de baix. *Passeig*: de l'Estació. *Avinguda*: de les Escoles. *Places* : Església.

4. HAGIOTOPONÍMIA - Referència a sants o invocacions religioses. *Carrers*: Sant Pasqual, Ntra. Senyora del Carme, Sant Jaume, Sant Antoni, Sant Josep, Ntra. Senyora de la Pietat, Miracle, Sant Vicent, Santa Bàrbara, Sant Cristòfol, Ntra. Senyora del Pilar, Sant Lluc, Sants Màrtirs, Puríssima i Santa Teresa.

5. TOPÒNIMS CONSTRUÏTS SOBRE UNA ALTRE TOPÒNIM- *Carrers*: València, Galícia, Aragó, Montsià, Amposta, Barcelona, Roquetes, Maestrat i Navarra. *Places*: Catalunya, Espanya.

6. SITUACIONS POLÍTIQUES - *Avingudes* : Generalitat, Constitució. *Places* : Diputació.

7- ACTIVITATS ECONÒMIQUES O GREMIALS- *Carrer*: Comerç.

E- INVENTARI DE LA TOPONÍMIA URBANA D'ULLDECONA

Els topònims que presentem a continuació són presentats en ordre alfabètic segons l'actual nomenclatura.

Carrers, places i avingudes d'Ulldecona

Carrer d'Adell: Al plànol de 1886 forma part del carrer del Roser. L'any 1933 agafa el nom de Ramon Adell que havia estat alcalde de la vila entre 1882 i 1890. No ha sofert altre canvi.

Carrer d'Alba: A principis de segle es deia Travessera de l'Alba. L'any 1933 pren el nom de carrer de Sol i Ortega, que fou un distingit republicà fill de Reus i l'any 1940, amb el nou règim, agafa el nom de carrer d'Alba amb el qual ens ha arribat fins avui.

Carrer d'Alfons d'Aragó: L'any 1933 començava a formar-se i se li adjudicà aquest nom dient que “ Alfons d'Aragó féu cessió de l'ús i aprofitament de les aigües del riu Cenja a l'Orde de Sant Joan de Jerusalem, la qual Orde, a la vegada les atorgà als pobladors d'Ulldecona”.Des d'aquell any no ha sofert canvis.

Carrer dels Almogàvers: Va agafar aquest nom l'any 1933 i l'ha mantingut fins

avui.

Carrer d'Amposta: És un carrer relativament nou. Amb aquest nom ja figura l'any 1988. No podem precisar la data en què va ser aprovada aquesta denominació.

Carrer d'Antonio Goicoechea: Al plànol de l'any 1886 apareix formant part del carrer Sant Jaume. L'any 1933 agafà el nom de Pau Claris. El règim franquista el va substituir pel d'Antonio Goicoechea, el monàrquic alfonsí autoritarista que va conspirar contra la República en dues ocasions, en el fracassat pronunciament del general Sanjurjo i en el de juliol de 1936. Sembla estrany com el nom d'aquest personatge encara perdure en la toponímia urbana d'Ulldecona.

Carrer d'Aragó: L'any 1886 es deia de la *Huerta* i així es va mantenir fins a l'any 1933. Aquest darrer any se li va canviar pel de Guimerà, en honor al poeta català. Amb el franquisme serà carrer *Aragón*.

Carrer d'Aribau: Antigament formava part del carrer de Sant Cristòfor. A partir de 1933 és quan agafa el cognom d'Aribau, l'escriptor català del segle XIX. Aquell any es commemorava el primer centenari de la seua obra *Oda a la Pàtria*.

Carrer de Balmes: En el plànol de 1886 no apareix ni tampoc se'n preveu l'obertura. L'any 1933 se l'identifica com a Travessera del Roser i es dirà carrer de Milà i Fontanals. Durant el franquisme, l'any 1940, agafa el nom actual.

Carrer de Barcelona: L'any 1884 havia de dir-se de Constantí, en memòria del baró de Purroi, propietari que va cedir els terrenys del “Huerto de la Cruz, camino de Tortosa”(AHM, LL. d'actes, sessió de 20-12-1884). Aquest nom no va ser respectat i va aparèixer en el plànol de 1886 com a carrer de Barcelona. Una primera ampliació del carrer va ser aprovada l'any 1965 i l'últim tram va ser urbanitzat l'any 1994, any de quinquennals.

Carrer del Baró de Purroi: Prengué aquest nom l'any 1884 a petició de la Excma. Sra. Luisa Dara i Zamora, baronessa de Purroi i “propietaria del Huerto de la Cruz, camino de Tortosa, considerando el título nobiliario de la hoy poseedora del vínculo” la qual havia cedit els terrenys. L'any 1936 va ser substituït pel de Ramón y Cajal i l'any 1940 recupera el nom primitiu.

Carrer del Bruc: Al plànol de 1886 apareix com a Travessera de Santa Bàrbara. L'any 1933 és quan agafa l'actual nom.

Carrer del Calvari: Fins a les acaballes del segle XIX en aquest indret havia estat ubicat el calvari de la població. Al plànol de 1886 apareix com a carrer de la Salut, l'any 1933 agafa el de carrer d'Alcalà Zamora i l'any 1936 el d'avinguda de Catalunya. L'any 1940 un nou canvi el converteix en *Avenida de Garcia Valiño*: “por ser él quien mandaba las fuerzas que liberaron este pueblo el dia 15 de abril de 1938”. El nom popular, l'actual, va ser recuperat amb la democràcia.

Carrer del Cardenal Gomà: L'any 1886 només és un projecte que es bateja al

plànol amb el nom de carrer de la Llibertat. En els canvis del anys 1933 i 1936 aquest nom va ser respectat. L'any 1940 agafa el nom de cardenal Gomà, el qual havia mort aquell mateix any. El cardenal Gomà, *primado de España*, va ser el principal suport de l'església espanyola en favor de l'aixecament militar de 1936 contra la República. Amb l'arribada de la democràcia s'ha mantingut inexplicablement.

Carrer del Cardenal Vidal i Barraquer: En els plànols dels anys 1886 i de 1947 apareix com una prolongació del carrer de la Puríssima. La part alta del carrer va urbanitzar-se l'any 1969 i va prendre el nom de Gobernador Fernández. El primer consistori democràtic el va rebatejar amb el nom que avui coneixem.

Carrer de Carles Valmaña: És un carrer relativament nou. L'estudi per a la seua parcel·lació i urbanització va ser aprovat l'any 1981, l'any de la mort d'aquell fill predilecte d'Uldecona D.Carlos Valmaña Fabra.

Carrer del Carme: Al Cadastre de 1742 apareix amb el nom de carrer de Ramon Homedes. Al plànol de 1886 ja es carrer de Ntra. Senyora del Carme. L'any 1936 es va dir carrer de Colldeforns i va recuperar el nom de carrer del Carme l'any 1940.

Carrer del Castell: El seu traçat com a camí que s'encamina cap al castell ja apareix al plànol del francès de l'any 1812. Desconeixem l'època en què va agafar la denominació oficial. L'any 1973 quan es enquitranar ja duia aquest nom.

Plaça de Catalunya: En el ple municipal del dia 22 de desembre de 1965 es proposà batejar per primer cop: "la plaza en donde comienza la Avda. del Alcalde Ruiz, será la Plaza de la Paz Española". Amb la democràcia va ser rebatejada amb el nom que ara porta. El projecte d'urbanització va ser aprovat l'any 1989.

Carrer de Clavé: Fins a l'any 1933 havia estat una prolongació del carrer dels Sants Màrtirs. Aquell any va agafar el nom del fundador del les corals catalanes i l'ha mantingut fins avui.

Carrer de Colom: Situat extramurs, l'any 1933 es començava a formar en front del llavors escorxador municipal (avui Casa de la Cultura). Aquell any fou batejat amb el nom del descobridor d'Amèrica. No ha patit cap altre canvi de nomenclatura.

Carrer del Comerç: Amb aquest nom ja figura en el plànol de l'any 1886. L'any 1933 l'Ajuntament va concedir-li el nom de carrer de Figueras en homenatge al que fou president de la I República espanyola. L'any 1940, li va ser canviat pel nom de Legión Cóndor i l'any 1979 es recuperà el nom primitiu.

Carrer del Comte Berenguer: L'any 1886 apareix formant part del carrer del Lavadero. L'any 1933 agafa el nom de Comte Berenguer i ja no ha sofert cap altre canvi.

Carrer del Comte Montemolín: L'any 1968 es quan es projecta i s'obre el

carrer i es va construir durant successius consistoris. L'any 1973 encara es donaven llicències d'obres.

Avinguda de la Constitució: Durant un temps va ser coneguda com a Camí vell de les escoles. Les primeres cases construïdes eren considerades com una prolongació del llavors carrer Wifredo. Durant el primer consistori democràtic agafa l'actual nom.

Plaça de la Diputació: La gent gran la denomina “La Mera de la bàscula”. L'any 1933 se li va dir plaça de Francesc Macià. Durant el franquisme es diu “de los Mártires de la Tradición”. El nom de plaça de la Diputació l'agafa l'any 1986 en reconeixement pel finançament de les obres de l'actual Casa de la Cultura.

Carrer de Domingo Forcadell: Antigament formava part del carrer de Sant Jaume. L'any 1933 es quan agafa el nom del general carlí, fill il·lustre d'Ulldecona. El novembre de 1936 va ser substituït pel de Joaquim Maurin i amb el primer ajuntament franquista es recupera el nom actual. Popularment és el carrer dels Tamarits.

Carrer del Doctor Robert: L'any 1933 el carrer de Canaletas que apareixia al plànol de l'any 1886 es va dir del Doctor Robert. No ha patit cap canvi des d'aquell any.

Carrer de l'Encomanda: Antigament era la continuació del carrer dels Sants Màrtirs. L'any 1933 agafa l'actual nom per estar-hi ubicada la casa coneguda com de l'Encomanda, residència oficial del comanador de l'orde de Sant Joan. No ha patit altres canvis.

Carrer d'Entença: L'any 1886 era carrer Estrella. A partir de l'any 1933 agafa el nom actual. La urbanització entre el carrer de Guifré i el carrer Clavé va fer-se l'any 1950.

Carrer de l'Ermita: L'obertura d'aquest carrer es va produir l'any 1965: “ampliación y prolongación de las calles Barcelona y Roger de Flor hasta el cruce de las mismas”. (Rev. *Ulldecona* núm.8,1965)

Avinguda de les Escoles: L'any 1933 s'havia previst de formar una plaça al davant mateix del grup escolar que havia de dir-se plaça de Catalunya. Aquell projecte no va arribar a ser realitat. Es va urbanitzar durant l'any 1994.

Carrer de l'Escorxador Vell: Popularment és el carrer dels “Cuernos” i també del “Matadero vell” perquè és on antigament hi havia l'escorxador públic. L'any 1933 va canviar el nom de travessera de la Puríssima per “Matadero vell”. L'any 1936 es va canviar per “Doctor Ferran” i el franquisme recupera el nom tradicional.

Carrer de l'Escultor Querol: Popularment és el carrer del Violí. L'actual nom el prengué l'any 1933. Abans havia estat una prolongació del carrer Puríssima. Agustí Querol fou un famós escultor que nasqué a Tortosa fill de pares d'Ulldecona.

Plaça de l'Església: L'any 1886 apareix com a plaça de la Constitució. El canvis

de l'any 1933 no el van afectar, en canvi, l'any 1940 se li adjudica el de “Plaza del Alcázar de Toledo”. Amb l'arribada de la democràcia agafa el de plaça de l'Església.

Plaça d'Espanya: L'any 1886 s'havia dit plaça del Comerç, als anys 30 plaça de la República i amb el franquisme “plaza de España”. Popularment és la “plaça de l'Estació”. L'artístic sortidor, obra de l'artista local Joaquim Guarch Ferré, lo Capeller, va ser inaugurat el 18 d'octubre de 1942.

Passeig de l'Estació: Amb el traçat de la via fèrria la part de Tortosa era coneguda per “Les Eres dels pobres” o “Sequieta”. Durant el període republicà tot el passeig es va dir avinguda de la República. Acabada la Guerra Civil, el “paseo de l'estació” com es diu al poble, va ser dedicat a Calvo Sotelo. Durant el mandat de l'alcalde Forcadell, la meitat de passeig de la banda de Tortosa es va dir “Paseo de Alfredo Les” i amb Jaume Antich d'alcalde s'unifica altre cop com a passeig de l'Estació.

Carrer de Felip II: Carrer situat a l'eixample de la vila. Possiblement agafà aquest nom durant la dècada dels anys 70.

Carrer dels Frares: L'any 1933 es va dir així al que era un tram del carrer de la Pietat, lloc conegut per “placeta dels Flares”. L'any 1936 es va acordar canviar-li el nom pel de Carles Marx. Amb el franquisme s'anul·là aquest darrer canvi.

Carrer de Galícia: Com a carrer Ponent (plànol de 1886) va ser respectat l'any 1933. L'any 1936 es canvià per Ignasi Iglésias. L'any 1940 torna a ser rebatejat, aquesta vegada amb el nom de Galícia, perquè va ser el “Cuerpo del Ejército de Galicia” les tropes franquistes que van ocupar aquestes comarques.

Carrer del General Cabrera: Obertura projectada l'any 1965 i realitzada l'any 1968 “se consiguió la urbanización de un sector completamente cerrado sin perspectivas de ensanchamiento, (...) facilitaba y protegía el acceso de la población infantil al Colegio de las Carmelitas” (*Rev. Comarca del Montsià*, núm. 6)

Carrer del General Prim: Fins a l'any 1933 formava part del carrer de Sant Domènec. Aquell any passa a ser del general Prim.

Avinguda de la Generalitat: La seua obertura va ser aprovada l'any 1932 essent alcalde Vicent Querol. El projecte era previst com una prolongació del carrer de la Salut (avui Calvari). A començament de 1933 l'avinguda era ja finalitzada. Durant anys va ser el “camí nou de les escoles”. L'any 1933 va rebre el nom de Rambla de les Corts Catalanes. “L'obertura d'aquest carrer ha volgut la història que coincidís amb l'obertura del Parlament català”. Amb el franquisme es digué Rambla de l'Alcalde Ruiz. Amb la democràcia esdevingué primerament avinguda d'O'Callaghan i l'any 1990 avinguda de la Generalitat.

Carrer de la Germana Josepa: La dècada dels anys 1970 es va construir la primera edificació, els “pisos de Martí”. Va rebre el nom de Germana Josepa, una monja carmelita del convent d'Uldecona que va impartir classes entre els

anys 1920-1930.

Carretera de Godall: Antic camí o carretera que porta a la població veïna de Godall. L'any 1886 apareix com a carrer "Sierra". L'any 1933 se li va dir "14 d'abril" recordant la proclamació de la II República i amb el franquisme "15 de abril" per ser aquesta data de l'any 1938 quan van arribar les tropes franquistes de Garcia Valiño a la població. Amb la democràcia es canvià pel de carretera de Godall.

Carrer de Gonçal Yvars: És un dels noms més recents amb què s'ha designat un carrer. Va ser aprovat en sessió de 6 de maig de 1996. L'ulldconenc Gonçal Yvars va sortir elegit diputat al Parlament de Catalunya a les eleccions de l'any 1932.

Carrer de Guifré: El segle passat era conegut com a carrer del Molí, atès que allí funcionava el molí fariner de Vicent Bonet Vidal, lo tio Naranco. L'any 1933 va agafar el nom de carrer de "Guifré I" en honor a Guifré el Pilós. L'any 1940, es va castellanitzar el nom, "Wifredo el Velloso" i el primer consistori democràtic recuperà el nom catalanitzat.

Carrer de Jacint Verdager: És el carrer de Sant Domènech del segle passat. Amb tota probabilitat portava aquest nom per l'antic convent dels Dominics. Va canviar pel nom de Mossèn Cinto Verdager l'any 1933 i l'any 1940 se substituïeu per Jacinto.

Carrer de Jaume I: L'any 1933 es decidí de posar aquest nom al llavors tram del Santa Teresa que tenia la sortida al carrer de Guifré. S'ha mantingut invariable des d'aquell any.

Carrer del Maestrat: Es formà durant el mandat de l'alcalde Ramon Forcadell. L'any 1972 encara s'estaven autoritzant obres a l'indret (Rev. *Ulldecona*, núm. 6, novembre de 1972).

Carrer Major: Al cadastre de l'any 1742 apareix com a carrer Major. L'any 1829 es denominava Mayor de Jovellar. En el plànol de 1886 apareix com a carrer Major i manté el nom en les modificacions de 1933 i de 1936. Durant el franquisme es denominà "Avenida del Generalísimo Franco" i amb la democràcia tornà a ser carrer Major.

Carrer del Mar: Amb aquest nom figura l'any 1886. Posteriorment seria el carrer de Manuel Sales. L'any 1933 es manté amb aquesta darrera denominació. L'any 1940 es digué de José Antonio Primo de Rivera i amb la democràcia tornà a ser carrer del Mar. Aquest carrer va ser una via oberta en direcció al mar fins que va ser tapat per la via del ferrocarril l'any 1984.

Carrer del Martell: El nom popular és la seua versió castellana: "Martillo". L'any 1886 ja figura amb aquest nom i el canvia pel de "Joaquim Costa" amb l'arribada de la II República. Amb el franquisme es recuperà el nom de "Martillo" i el primer consistori democràtic el catalanitzà.

Carrer del Mercat: Antigament era un tram de la Travessera de Santa Bàrbara.

L'any 1933 es denominà del Mercat. Amb el franquisme el nom es castellanitzà i amb la democràcia recuperà la grafia catalana. Cal dir que l'antic mercat públic, fins al mes d'octubre de 1973, va estar pròxim al carrer.

Carrer del Mestre Guarch: Antigament formava part del carrer de Sant Cristòfor. L'any 1931 se li va donar sortida al carrer Verdaguer, fora muralles, assolant dues cases que el tapaven. L'any 1933, el carrer agafà el nom del Mestre Guarch, “il·lustre fill d'Uldecona i degà que fou dels mestres de Tarragona”.

Carrer del Mestre Hierro: Fins a l'any 1933 va ser una Travessera del carrer del Roser. És aquest any quan agafa el nom del Mestre Hierro, mestre d'escola de la localitat de darreries del segle passat. No ha patit cap altre canvi en els anys.

Carrer del Mestre Moreira: Aquesta recent denominació va acordar-se en la sessió de 7 de març de 1994. Joan Moreira Ramos va ser el primer director i fundador de l'Orfeó Montsià.

Carrer del Mestre Vilar: Aquest carrer, continuació del carrer Mestre Guarch, es va formar l'any 1965. La connexió d'aigües i clavegueres no es portaria a terme fins a l'any 1973.

Carrer del Migdia: L'any 1886 ja es denominà “Mediodia”. Amb els canvis de l'any 1933 es digué carrer de “Rafel de Casanova”, amb el franquisme “Onésimo Redondo” i amb el primer consistori democràtic es recuperà el nom de “Migdia”.

Carrer de Miquel Querol: L'encara nom popular i el del plànol de l'any 1886 és el de carrer del Trinquet. L'any 1971 se li va donar més amplitud a l'entrada tirant a terra una casa del carrer Major que n'estretia l'accés. El canvi de denominació va realitzar-se l'any 1987 coincidint amb l'homenatge que es va fer al musicòleg, fill d'Uldecona, Miquel Querol i Gavaldà.

Carrer del Miracle: L'any 1886 ja té aquest nom. El va conservar fins a l'any 1936, en què el Consell Municipal el va substituir pel de Jaume Compte. Recuperaria el nom primitiu l'any 1940.

Carrer de Montcada: Fins a l'any 1933 un tram era travessera de Sant Antoni i l'altre tram era carrer de la Pietat. L'any 1933 s'englobà tot en un únic carrer. No ha tingut altres canvis.

Carrer del Montsià: Des de l'any 1972 en què es van construir els primers habitatges i fins a l'any 1994 s'havia dit “Pasaje particular Alfredo Favaro”. L'any 1994 es va fer el dissortat canvi pel de Montsià. Aquest mateix nom ja l'havia portat -fins a l'any 1944- un altre carrer: l'actual Sans Borja. Popularment encara avui s'identifica el Sans Borja amb el nom de carrer Montsià. Desafortunats canvis que porten a confusions.

Carrer de Mossèn Mulet: Hipotètica prolongació del carrer Migdia cap a la zona del vallassos. Mossèn Mulet va ser un capellà de molt bon record que va exercir l'ensenyament a Uldecona durant les primeres dècades de segle.

Carrer de Muntaner: El nom de carrer de l'Església que apareixia al plànol de 1886 va ser canviada per la de Muntaner l'any 1933. Tot i que fa més de seixanta anys que oficialment ja no és el carrer de l'Església, popularment encara se'l denomina així.

Carrer de la Murada de baix: L'any 1933 s'unifiquen els carrers Ronda i Alba es converteix en carrer de Pi i Margall. L'any 1940 passà a ser General Mola. Amb la mort de Franco es recupera l'actual nom popular que la gent mai havia deixat d'utilitzar.

Carrer de la Murada de dalt: Igual que l'anterior carrer, a principi de segle era dividit en dos trossos: el Sant Domènec i el Roser. L'any 1933, s'unifica tot i passa a ser carrer del Canonge O'Callaghan. L'any 1936 se li va substituir la paraula canonge per la d'historiador per simples raons d'anticlericalisme. Actualment i des de l'any 1980, s'ha recuperat el nom popular de Murada de dalt. El nom d'O'Callaghan, per poc temps, es va traslladar a la avinguda que avui coneixem per avinguda Generalitat. Lamentablement el nom de O'Callaghan, ja no denomina cap carrer de la població i ha desaparegut del nomenclàtor dels carrers de la vila.

Carrer de Navarra: El segle passat formava part del carrer del Roser. L'any 1933 es va convertir en carrer de Fivaller i amb el franquisme es va canviar el nom per Navarra. La 1a Divisió de Navarra sota el comandament del general Garcia Valiño va ser la força que va ocupar la nostra població.

Carrer de l'Orfeo: Al plànol de l'any 1886 aquest carrer portava el nom de Don Salvador. L'any 1933 va agafar el que avui porta.

Carrer del Pare Palau: No tenim constància de la sessió de l'Ajuntament en què es va apropar denominar aquest carrer. L'any 1973 apareixien sol·licituds de llicències d'obres.

Carrer de Pere Galés: L'obertura va efectuar-se possiblement els darrers anys de la dècada de 1960 o primers del 1970. Es va obrir enderrocant una casa que formava racó al final del carrer de Verdaguer, indret conegut popularment com el racó de les moreres.

Carrer de la Pietat: L'any 1886 el tram que va del carrer de Sant Vicent fins al Comte Berenguer ja es coneixia com a Pietat. A partir de 1933 se li afegeix el tram de Sant Antoni a Sant Vicent que es coneixia com a travessera de Sant Vicent. L'any 1936 passa a ser carrer "La Libertària". Acabada la guerra agafa la denominació de Nuestra Señora de la Piedad.

Travessera de la Pietat: Antigament tota la barriada era carrer de la Pietat. L'any 1933 es va dir travessera de la Pietat, l'any 1936 carrer Milicià i amb el franquisme recuperarà el nom de "Travesia de Ntra. Señora de la Piedad".

Carrer del Pilar: El nom més antic que consta que va tenir aquest carrer és el de "Horno de Sant Cristobal" i així apareix en el plànol de 1886. L'any 1933 es va dir "Castelar" i amb el règim franquista "Nuestra Señora del Pilar".

Carrer de la Puríssima: Així apareix al cadastre de l'any 1742. L'any 1883 en temps de l'alcalde Ramon Adell es van assolir dues cases i es va poder donar obertura al carrer que era tapat dintre el recinte emmurallat (AHM, L1.d'actes sessió de 20-01-1884). Els anys 1886 i 1933 es manté com a carrer de la Puríssima. Canvia de nom l'any 1936 i passa a ser carrer de Ferrer Guàrdia. Recuperà la denominació antiga l'any 1940.

Carrer de Ramon Llull: Antigament formava part del carrer de Sant Antoni. L'any 1933 agafa el nom de Ramon Llull i amb el franquisme, amb l'afany de castellanitzar-ho tot, es digué carrer de “Raimundo Lulio”. Actualment ha recuperat la grafia correcta. L'any 1996 dues cases en estat ruïnós es van tirar a terra amb la intenció de recuperar un espai públic.

Avinguda de Ramon Salomón: Es va obrir en l'època de l'alcalde Forcadell. L'any 1972 durant l'època de l'alcalde Jeroni Castell s'autoritza venen obres a l'indret.

Carrer de Rocafort: A principis de segle era la Travessera del Migdia. Popularment se li deia del Trinquet, per un local de teatre i cinema amb aquest nom que va haver-hi al carrer. Aquest local es va cremar una tarda de diumenge de l'any 1916. L'any 1933 va passar a ser Rocafort, nom que encara perdura.

Carrer de Roger de Flor: L'any 1886 era del Sol. Agafa el nom de Roger de Flor l'any 1933 i no té altres canvis toponímics.

Carrer de Roger de Llúria: El segle passat i fins a l'any 1933 fou el carrer dels Desemparats. Popularment és el carrer de l'Embut. L'any 1933 agafà el nom de Roger de Llúria i durant l'època franquista va ser Roger de Lauria.

Carrer de Roquetes: L'any 1886 formava part del carrer anomenat travessera de la Puríssima, l'any 1933 es va substituir per carrer de la Pau i finalment l'any 1965 per Roquetes.

Carrer de Rusiñol: Antigament era un tram del carrer de Sant Domènec. L'any 1933 agafa el nom de Rusiñol en honor del literat català. El franquisme no va fer-hi cap canvi.

Plaça de Sales i Ferré: L'any 1886 apareix com a plaça Alameda. Anteriorment a l'any 1933 ja se li deia plaça de Manuel Sales i Ferré. Durant el període republicà va mantenir aquest nom. Amb el franquisme es va substituir per “Plaza de los Caídos”. Amb la democràcia va recuperar el nom de plaça de Sales i Ferré. Popularment sempre ha estat la plaça de “la Mera”.

Carrer de Salvador Vidal: Antigament només duia el cognom de Vidal. A partir de 1933 se li afegeix el nom de Salvador. És dels pocs carrers que s'ha mantingut malgrat els diferents canvis de règim. Popularment és el “Carrer Nou”.

Carrer de Sans Borja: A principis de segle era un tram del carrer “Lavadero”. A la part de sota de la via encara queden vestigis d'antics safarejos. A partir de 1933 va agafar el nom de Montsià. Aquest nom es va mantenir invariable durant

els canvis produïts l'any 1936 i fins i tot durant el franquisme. L'any 1944 es va canviar pel del capellà Sans Borja. Popularment encara se'l reconeix com a carrer Montsià, tot i que amb aquest nom oficialment des de l'any 1994 ja es denomina un altre carrer.

Carrer de Sant Antoni: L'any 1886 la zona baixa era carrer de l'Estació. A partir de 1933 aquell tram es va dir de Salmerón i amb el franquisme General Sanjurjo. Amb el primer ajuntament democràtic es va afegir al ja existent de Sant Antoni. Pel que fa al tram superior, al cadastre de l'any 1742 ja apareix com a carrer de Sant Antoni. Tradicionalment comprenia des del punt conegut com a l'Abeurador fins al carrer Major, amb l'actual carrer de Ramon Llull i Montcada inclosos i així figura al plànol de l'any 1886. L'any 1884 va ser demolida la torre de defensa que era situada sobre el portal del Mar de l'antiga muralla, la qual havia servit d'Aula de Gramàtica. L'any 1936 va ser substituït el nom de Sant Antoni pel de García Hernández. Amb el franquisme es recuperà el nom primitiu. L'antic abeurador existent al carrer va ser substituït l'any 1966.

Carrer de Sant Cristòfol: Al cadastre de l'any 1742 apareix ja amb aquesta denominació. El carrer pròpiament dit amb els seus annexos (actuals carrer del Pilar, Aribau, Mestre Guarch, Bruc, etc.) comptava amb 98 cases edificades. L'any 1908, es va enderrocar una casa per tal de comunicar el carrer amb l'exterior del recinte emmurallat. Quant a la seua toponímia, l'any 1936 se li va adjudicar el nom de Blasco Ibáñez i l'any 1940 es recuperà el nom tradicional.

Carrer de Sant Jaume: Al cadastre de l'any 1742 apareix amb el nom de carrer dels Capellans. L'any 1886 ja porta el nom de Sant Jaume, nom que manté l'any 1933. L'any 1936 agafa el nom de Ascaso. No caldria ni dir que amb el nou ordre franquista recuperà el nom tradicional.

Carrer de Sant Josep: Amb aquest nom apareix al plànol de l'any 1886. Va resistir els canvis efectuats per l'ajuntament republicà l'any 1933, en canvi l'any 1936 es va substituir pel de Pau Iglesias. Un cop acabada la guerra es recuperà el nom primitiu.

Travessera de Sant Josep: L'any 1933 ja es deia així. Durant els dos anys de la Guerra Civil va dir-se carrer del 6 d'octubre de 1934 i va recuperar el nom originari l'any 1940.

Carrer de Sant Lluc: Popularment és el carrer del Pes. Al cadastre de l'any 1742 figura amb aquest nom. En aquell cadastre resulta interessant veure el detall de les tres de les cases següents: “Casa núm. 280: Una casa propia del común que sirve de escuela para los Niños que se la considera de 2a. calidad.(...) Casa núm. 288 : Una casa propia del común que sirve para el Peso que se considera de tercera calidad. Casa Núm. 289 : Otra casa propia del común que sirve para Ayuntamiento, que se considera de primera calidad”. La casa destinada al “Peso” era ni més ni menys que la torre octogonal destruïda l'any 1890. L'any 1886 continua apareixent com a carrer del “Peso”. Arribat l'any

1933 es va denominar carrer de Fermín Galán. El franquisme el va dedicar al patró de la població.

Carrer de Sant Pasqual: Amb aquesta denominació ja consta al cadastre de l'any 1742 i al plànol de 1886. L'any 1883 es van adquirir i derruir tres cases que impedièn la seua obertura de cara fora de la muralla. L'any 1936 es va preveure el canvi de nom pel de Companys encara que va acabar prosperant el nom de Bascònia. El nom actual es recupera durant l'època franquista.

Travessera de Sant Pascual: Antigament formava un tot amb el carrer Sant Pasqual. L'any 1933 apareix per primer cop com a travessera de Sant Pasqual i l'any 1936 se substitueix pel de Lluís de Sirval. Acabada la Guerra recuperarà el nom actual.

Carrer de Sant Vicent: Aquest nomenclatura ja apareix al cadastre de l'any 1742 i en el plànol de 1886 i es manté després dels canvis de 1933. A partir de 1936 va dir-se carrer de Casas Sala. Efímer canvi, ja que l'any 1940, es tornaria al nom primitiu.

Carrer de Santa Bàrbara: Amb aquest nom apareix ja en el plànol de 1886 i el manté en els canvis de l'any 1933. Durant la Guerra Civil se li va canviar pel de Salvador Seguí. Acabada la Guerra immediatament li és restituït l'antic nom.

Carrer de Santa Teresa: L'any 1886 ja apareix amb aquest nom. Va resistir els canvis de toponímia urbana de l'any 1933 i només va patir canvis l'any 1936 en què fou carrer de Francesc Layret. Acabada la Guerra recuperarà el nom primitiu.

Carrer de Sants Màrtirs: Al cadastre de l'any 1742 i al plànol de 1886 ja apareix amb aquest nom. L'any 1908 se li dona comunicació fora de les muralles assolant dos cases que li impedièn la sortida. Va canviar de nom durant la Guerra Civil en ser substituït pel de "19 de juliol". Amb l'arribada del règim franquista es recuperarà el nom tradicional.

Carretera de la Sénia: Va rebre aquest nom amb la arribada del primer ajuntament democràtic. Anteriorment i durant el franquisme s'havia dit carrer de "Manuel Sales y Ferré".

Carrer del Sol: Es tracta d'un carrer relativament nou. Se li va donar el nom en el ple municipal del dia 6 d'abril de 1981.

Carrer del Tinent Ferré: Popularment és el carrer de la Taleca. La denominació de carrer Alegre és la que té al plànol de l'any 1886. L'any 1933 agafa el nom de carrer de Prat de la Riba. L'any 1940 se li canvia el nom pel de Teniente Ferré, oficial franquista, fill d'Ulldecona mort durant la Guerra Civil 1936-39.

Carrer de València: Aquest carrer ja existia amb el mateix nom en el plànol de 1886. Pot dir-se que és dels pocs carrers que han mantingut el nom inalterable malgrat els canvis de signe polític que s'han succeït al llarg d'aquest segle. Es va ampliar i urbanitzar durant el primer ajuntament democràtic.

Carrer del Vallès: Oficialment agafa aquest nom l'any 1933, encara que

popularment ja se li deia. Antigament formava part del carrer del Lavadero. Resulta interessant la lectura del llibre *Historia de Ulldecona* d'Alberto Ferré, pàg. 286, on l'autor relaciona aquest topònim amb la “vall” o “foso” de la nostra muralla. No ha sofert cap canvi de denominació després de l'any 1933.

Carrer de Vicent Aubà: Va obrir-se l'any 1974 i va rebre el nom de Duque de Carrero Blanco, el qual havia estat assassinat feia poc. Posteriorment, amb la democràcia, vindria el canvi pel de Vicent Aubà. Aquest darrer canvi va fer-se l'any 1985.